(18). Мамашокиров С. Ваҳимами ёки ҳақиқат. Тошкент, “Иқтисод-молия”, 2012, 31-бет.
(19). Саломова Х.Ю. Меъёрнинг фалсафий моҳияти ва амалий аҳамияти. Бухоро, “Дурдона”, 2018, 57-бет.
(20). Фихте Х. Опыт о пубертате. Тверь, “Колонна”, 2021, с. 477.
(21). Фрэнсис Бэкон. Новый Органон. Пер. анг. С.Красильщикова. М., РИПОЛ Классик, 2021, с. 75.
(22). Яздонов З.Ш. Ўзбек халқ экологик маданияти анъаналарини тиклаш ва ривожлантириш тенденциялари. Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати, Самарқанд, 2019, 17-бет.

Omonov Bahodir Nurillayevich (Shahrisabz davlat Pedagogika instituti professori, falsafa fanlari doktori (DSc),
Nomozov Xurshid Shavkat o‘g‘li (ATMU dotsent v.b., f.f.f.d. (PhD)

VIRTUAL TARMOQ JAMOALARI: FALSAFIY VA ANTROPOLOGIK TAHLIL

Annotatsiya. *Ushbu tadqiqot virtual tarmoq jamoalarini falsafiy va antropologik nuqtayi nazardan kompleks tahlil qiladi. Internet orqali shakllanadigan jamoalarning ontologik, epistemologik, axloqiy va madaniy jihatlari yoritiladi. Virtual tarmoq jamoalari nafaqat texnologik yangilik, balki insoniyat evolutsiyasining muhim bosqichidir. Ular insonning o‘zini va dunyoni tushunish, munosabatlar o‘rnatish, jamiyat qurish qobiliyatini yangi, oldin mavjud bo‘lmagan sharoitda sinab ko‘rish imkoniyatini masalalari ilmiy jihatdan ochib berilgan va dalillangan.*

Kalit so‘zlar: *virtual jamoalar, raqamli antropologiya, internet-falsafa, simulakr, giperhaqiqat, postgumanizm, gibrid madaniyat, identifikatsiya, axloq, kollektiv aql, virtual ritual, raqamli hokimiyat.*

Омонов Баходир Нуриллаевич (Шахрисабзский государственный педагогический институт, доктор философских наук (DSc), профессор),
Номозов Хуршид Шавкат угли (АТМУ и.о. доцента, д.ф.ф.н. (PhD)

ВИРТУАЛЬНЫЕ СЕТЕВЫЕ СООБЩЕСТВА: ФИЛОСОФСКИЙ И АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация. *Данное исследование представляет собой комплексный анализ виртуальных сетевых сообществ с философской и антропологической точек зрения. Освещаются онтологические, эпистемологические, этические и культурные аспекты сообществ, формирующихся через Интернет. Виртуальные сетевые сообщества – это не только технологическое новшество, но и важный этап в эволюции человечества. В исследовании научно раскрыты и обоснованы вопросы возможности проверки способности человека понимать себя и мир, устанавливать отношения, строить общество в новых, ранее не существовавших условиях.*

Ключевые слова*: виртуальные сообщества, цифровая антропология, интернет-философия, симулякр, гиперреальность, постгуманизм, гибридная культура, идентификация, этика, коллективный разум, виртуальный ритуал, цифровая власть.*

Omonov Bahodir Nurillaevich (Shahrisabz State Pedagogical Institute Doctor of Philosophical Sciences (DSc), Professor),
Nomozov Khurshid Shavkat o‘g‘li (ATMU Acting Associate Professor, Doctor of Philosophy (PhD)

VIRTUAL NETWORK COMMUNITIES: PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS

Annotation. *This study provides a comprehensive analysis of virtual network communities from philosophical and anthropological perspectives. The ontological, epistemological, ethical, and cultural aspects of communities formed through the Internet are highlighted. Virtual network communities are not only a technological innovation but also an important stage in human evolution. The research scientifically explores and substantiates the issues of testing human ability to understand oneself and the world, establish relationships, and build society in new, previously non-existent conditions.*

Keywords: *virtual communities, digital anthropology, internet philosophy, simulacrum, hyperreality, posthumanism, hybrid culture, identification, ethics, collective intelligence, virtual ritual, digital power.*

Kirish. XXI asr insoniyat uchun texnologik tafovut asri bo‘lib, unda mavjudlikning o‘zi yangicha shakllar va ifodalanish yo‘llarini topmoqda. Axborot texnologiyalarining portlashsimon rivojlanishi nafaqat ish, ta’lim yoki aloqa usullarini o‘zgartirdi, balki insonning o‘ziga xos ontologik holatini tubdan qayta shakllantirish jarayonini boshlab berdi. Turli xil raqamli platformalarda – ijtimoiy tarmoqlarda, forumlarda, onlayn o‘yinlarda, professional ham jamiyatlarda paydo bo‘layotgan virtual jamoalar bugungi kunning eng ahamiyatli ijtimoiy hodisalaridan biriga aylanmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Virtual tarmoq jamoalarini o'rganish maydoni tez sur'atlarda rivojlanayotgan interdistsiplinar soha hisoblanadi. Unda falsafiy tahlil (Bodriyar, Floridi), antropologik yondashuv (Miller, Boellstorff), sotsiologik tadqiqot (Kastels, Wellman) va psixologik o'rganish (Terkl, Baym) uyg'unlashgan. Har bir olim virtual jamoalarning muayyan jihatlarini: ontologik holatini, madaniy amaliyotlarini, ijtimoiy tuzilishini yoki shaxsiy munosabatlarni o'rgangan. O'zbekiston olimlari ushbu sohada nisbatan yangi bo'lsa-da, ular ham mahalliy kontekstda virtual jamoalarning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishga hissa qo'shmoqda. Kelajakda virtual jamoalarni falsafiy-antropologik jihatdan o'rganishda sharqona dunyoqarash, milliy madaniyat va mahalliy ijtimoiy tuzilmalar nuqtayi nazaridan yondashuvlarni ishlab chiqish muhim yo'nalish bo'lib qolmoqda.

Dolzarb muammo shundaki, "virtual jamoalar haqidagi ko'pchilik tadqiqotlar ularning sotsiologik, psixologik yoki texnologik jihatlariga qaratilgan bo'lsa, ularning falsafiy mohiyati va antropologik ahamiyati" yetarli darajada o'rganilmagan. J.Bodriyar, M.Maklyuen, M.Kastels kabi mutafakkirlarning ishlari virtual jamiyatning ayrim jihatlarini yoritsa ham, bu hodisani falsafiy-antropologik nuqtayi nazardan kompleks tahlil qilish hali ham o'z dolzarbligini saqlab kelmoqda.

Bu Frenk Vebsterning IO nazariyotchilariga qariyb o'n yil oldin bergan bahosi bugungi kunda ham o'z kuchini saqlab qolganligini hisobga olsak, bu yanada zarurdir: "Axborot jamiyati haqidagi adabiyotlarni o'qiyotganda, o'zlari yozgan mavzuning ishlab chiqilmagan ta'riflari bilan ishlaydigan mualliflar soni qanchalik ko'p ekanligiga hayron bo'lamiz. Ular axborot jamiyatining o'ziga xos xususiyatlari haqida yozishda va yozishda davom etadilar, lekin ayni paytda o'zlarining faoliyatiga xos bo'lib qolmoqda" [2]. Bu skeptitsizm, birinchi navbatda, ularning ontologik asoslarini soyada saqlaydigan miqdoriy ta'riflarga taalluqlidir. Boshqa tomondan, ma'lumotni ontologizatsiya qilishning turli xil variantlari ham shubhali munosabatga loyiqdir.

Tadqiqot metodologiyasi: Bugungi kunda virtual jamoalarning roli shunchalik o'sib bormoqdaki, ular nafaqat ijtimoiy hayotning to'ldiruvchi elementlari, balki ko'pchilik uchun asosiy ijtimoiylashish muhitiga aylanmoqda. Bu jarayon bir qator fundamental savollarni tug'dirmoqda: Virtual jamoalar qanday ontologik maqomga ega? Ular haqiqiy jamiyatning soxta nusxasimi yoki ijtimoiylikning yangi, muqobil shaklimi? Raqamli muhit insonning o'zini anglash va identifikatsiya qilish qobiliyatini qanday o'zgartiradi? Virtual jamoalar ichida qanday yangi madaniy amaliyotlar, an'analar va qadriyatlar shakllanmoqda? Bu jarayon inson tabiatining o'ziga qanday ta'sir ko'rsatmoqda?

Bundan tashqari, tarmoqni talqin qilishda fazoviy urg'u barcha kiberteoristlar tomonidan birlashtirilmaydi; Shunday qilib, D.P.Barlou yozadi: "Axborot – bu moddiy obyektlardagi kabi jismoniy makonni egallagan mavjudlik holati emas, balki vaqt talab qiladigan harakat. Bu to'p emas, raqs emas, raqqosa emas, balki xizmatdir" [3] va bundan keyin: "sekundiga gigabitlar yoki daqiqada so'zlar bilan o'lchanadimi, haqiqiy dekodlash – bu ongda va ongda sodir bo'ladigan jarayon, vaqt o'tishi bilan sodir bo'ladigan jarayon" [4] va, nihoyat, Barlou qisqacha ta'kidlaydi: "Vaqt makon o'rnini egallaydi" [5]. Bundan tashqari, tarmoqning virtual olamida axborot sifatini baholashda aynan vaqtning yaqinligi (bir vaqtning o'zida bir vaqtda bo'lishga intilish) hal qiluvchi omil hisoblanadi: "Axborot mahsuloti qanchalik qimmatli bo'lsa, xaridor uni ishlab chiqarish momentiga shunchalik yaqinroq bo'lishi mumkin va bu yerdagi cheklovlar vaqtinchalik siz axborot ishlab chiqarilgan joydan uzoqlashasiz, shovqin [uzatish kanalidagi] kuchayadi va [signalning] diapazoni torayadi" [6].

Tahlil va natijalar. Tarmoqdagi anonim matn ishlab chiqarishning yana bir o'ziga xos darajasini ta'kidlash kerak: mashina (hatto mashinalararo). So'nggi paytlarda internet tili tadqiqotchilarining e'tiborini spam, mashinada ishlab chiqarilgan media axlatlari, odamlar tomonidan yozilmagan (ba'zi hollarda odamlar uchun emas) matnlar kabi hodisaga qaratmoqda. Aksariyat foydalanuvchilar elektron pochta spamlarini yaxshi bilishadi. So'nggi yillarda spamning estetik qiymatiga e'tibor qaratilmoqda, bu spam she'riyat fenomeni asosida yotqiziladi. Bu ma'no yaratishga qodir bo'lmagan va turli xil spam-filtrlarni (shuningdek, mashinalarni) bema'nilik dunyosiga yo'naltirish uchun ishlaydigan mashina (avtomatik til generatori) tomonidan yozilgan spam-matnlarning moyilligiga asoslanadi: buzilgan sintaksis, ko'plab neologizmlar, xatolar va matn terish xatolari bu spam she'riyatining o'ziga xos xususiyatidir. Ikkinchisining nazariyotchilari (Enrica Shmidt, Mixail Kurtov) va "shoirlar"ning o'zlari (Roman Leibov) fikriga ko'ra, spam-she'riyat fenomeni insonning mashina bilan munosabatlaridagi o'ziga xosligi haqidagi savollarni yangi bosqichga ko'tarishga imkon beradi. Inson mashina tomonidan yaratilgan emasmi? Mashina odam emasmi? Maksimal avtomatlashtirilgan dunyoda inson mavjudligi qanday? Enrika Shmidt ta'kidlaganidek, "agar" klassik" avangard she'riyatida ham zo'ravonlik elementi mavjud bo'lsa, so'zga nisbatan ham (u yirtilgan yoki o'ta og'ir holatlarda vayron qilingan) va o'quvchiga nisbatan (jamoat didi oldida metaforik tar-

sakini eslang), demak, “hozirgi vaziyatda tajovuzkor va tajovuzkorning o‘zi avtomatik ravishda spazmolisiyaga uchragan va taqdim etilgan semiotik materialni poetiklashtirish ommaviy axborot vositalarining zo‘ravonligiga qarshi harakatdir” [7].

Xulosa va takliflar.Virtual tarmoq jamoalari insoniyat evolutsiyasining yangi bosqichini ifodalaydi. Ular insonning o‘zini anglash, boshqalar bilan munosabat va jamiyat qurish usullarini tubdan o‘zgartiradi. Virtual jamoalar falsafasi va antropologiyasi nafaqat raqamli dunyoni, balki inson tabiatining o‘zini ham chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Virtual jamoalar bu insoniyatning ijodiy va ijtimoiy salohiyatini namoyish etadigan laboratoriya bo‘lib, u yerda real dunyoning cheklovlari yo‘qoladi, ammo, shu bilan birga, yangi cheklovlar paydo bo‘ladi. Ushbu yangi ijtimoiy shakllarni falsafiy va antropologik nuqtayi nazardan o‘rganish zamonaviy insonning murakkab ontologik holatini tushunishning kalitidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). It should be noted that the division of alienation from nature into archaic and antique periods belongs to European culture, and for Egypt, Mesopotamia – Transoxiana – this division is not characteristic, where such alienation occurred much earlier.

(2). Ergashev A., Ergashev T. Ecology, Biosphere and Nature Protection. Tashkent, “Yangi asr avlodi”, 2005, p. 241.

(3). Ergashev A., Ergashev T. Ecology, Biosphere and Nature Protection. Tashkent, “Yangi asr avlodi”, 2005, p. 241.

(4). This implies the function of any doctrine, in essence, to promote a certain worldview.

(5). Индиенко Михаил Викторович. Современная экологическая ситуация и система образования: социально-философские аспекты. Диссертация ... кандидата философских наук, 09.00.11. Индиенко Михаил Викторович [Место защиты: Пятигор. гос. технол. ун-т]. Пятигорск, 2010, 210 с. ил. РГБ ОД, 61 10-9/317

(6). Akramov S. Tabiatni muhofaza qilish asoslari. Dushanbe, “Maorif”, 2011; Axrorov F. Tojikiston suv havzalari faunasi va uni muhofaza qilish.

(7). Ergashev A., Ergashev T. Ecology, Biosphere and Nature Protection. Tashkent, “Yangi asr avlodi”, 2005, p. 241.

(8). Omonov Bahodir. “Dastur ul-muluk” va “Saddi Iskandariy” asarlarida geosiyosiy qarashlar. News of the NUUz 1.1.2 (2024), p. 180–183.

(9). Nurillaevich O.B. "The importance of religious values in the formation of a personal ecology culture." Archive of Conferences. Vol. 15, № 1, 2021.

(10). Omonov Bahodir. "Is aral sea or lake? (some thoughts about the reasons that turned the aral sea into the lake, more precisely into the desert" Aralkum). Theoretical & Applied Science 3 (2016), p. 63–67.

(11). Nurillaevich A.B. Shortage and Problem of Drinking Water in Central Asia. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 1.9 (2023), p. 504–509.

(12). Omonov B.N. O‘zbekiston ekologik siyosatining strategik asoslari. “Философия и право”, 28.2 (2024), p. 41–43.

(13). Omonov Bahodir. Ekologik madaniyatni shakllantirishda ekologik tarbiyaning o‘rni. Modern Science and Research 4.3 (2025), p. 125–128.

(14). Omonov Bahodir. Etnik nizolarning markaziy osiyo davlatlari geosiyosiy munosabatlariga ta’siri. News of the NUUz 1.1.1 (2025), p. 164–166.

(15). Omonov Bakhodir. The Expression of Geopolitical Knowledge in the Works “the City of Virtuous People” and “India”. Journal NX 9.6 (2023), p. 16.

(16). Nomozov Xurshid (2024). Jamiyatda internet-makon kontentlari ta’sirida sodir bo‘layotgan negativ ijtimoiylashuv shakllari. Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g‘oyalar, 1(2), p. 52–58.

(17). O‘g‘li, Nomozov Xurshid Shavkat. Yuksak axborot madaniyati–internet-makon resurslaridan ratsional foydalanish sharti. Research Focus 2.6 (2023), p. 105–110.

(18). Nomozov Xurshid (2022). Threats to information security in educational institutions. Gospodarka i Innowacje, 22, p. 229–231.

(19). Nomozov Xurshid. Axborot xurujlarining manbalari, ularning ijtimoiy muhitda amalga oshish usullari. Ta’limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari 41.1 (2025), p. 632–636.

(20). Shavkat o‘g‘li, Nomozov Xurshid. Axborotning zamonaviy tarkibi. Ta’limda raqamli texnologiyalarni tatbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari 41.1 (2025), p. 628–631.

(21). Nomozov Xurshid. Internet-makon mohiyati, genezisi va zamonaviy tarkibi. tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g‘oyalar 1.2 (2024), 48–51-betlar.

(22). Nomozov Xurshid. Axborot xurujining o‘smirlar hayotiga ta’siri. “Qo‘qon universiteti xabarnomasi”, (2023), 1285–1287-betlar.